

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82.091

Д. Андріанов, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

**АСПЕКТИ КОНФУЦІАНСТВА В КОРЕЙСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ЧАСІВ
ЯПОНСЬКОЇ КОЛОНІЗАЦІЇ (ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.)**

Виокремлено основні засади конфуціанства в корейській поезії часів японської колонізації на основі творів п'яти авторів. Запропоновано погляд на проблему релігії у характері народу та її відбиток у національній поезії з когнітивної та стилістичної точок зору. На тлі історичної та культурної особливостей доведено актуальність релігійного аспекту, спираючись на ключові поняття літературної стилістики та враховуючи різнопланові чинники.

Ключові слова: концепти конфуціанства, японська колонізація в Кореї, особливості менталітету, історичні чинники, корейська поезія, національний характер.

Корейське суспільство часів японської колонізації першої половини ХХ ст. мислило за принципами конфуціанства. У Кореї була розвинута особлива форма цього вчення, а одним з істотних впливів на інтелектуальну історію Кореї став культурний вплив Китаю. Сьогодні ця спадщина є частиною корейського суспільства, яка сформувала систему його моральних цінностей, життєвого укладу, соціальних відносин між старшими і молодшими за віком людьми, а також стало основою правових відносин. Конфуціанство в Кореї іноді розглядається як прагматичний спосіб згуртування нації, з метою запобігання громадянських війн та внутрішніх розбіжностей у поглядах, що прослідковується від періоду династії Корьо.

Провідними ідеями конфуціанства є:

- 1) чон або відданість,
- 2) хе або синівська шанобливість,
- 3) ін або доброзичливість,
- 4) шін – довіра.

За часів династії Чосон, починаючи з 1432 р., конфуціанство було чільною системою вірувань серед інтелігенції янбан та серед воєначальників. Ментальність корейців, загалом, історично сформована на ґрунті релігії; і для цієї нації є надзвичайно типовим накладення одних релігійних поглядів на інші. Наприклад, воєначальники з клану Лі пригнічували розвиток і розповсюдження буддизму, підтримували шаманізм серед населення сільських місцевостей та заохочували принцип конфуціанства в державному управлінні і соціальному регулюванні, та при цьому інтегрували цивілізовані міжнародні відносини з китайською бюрократією, щоб прискорити імпорт китайської культури у середину країни.

Світ згідно з поглядами Конфуція є упорядкованим, гармонійним, вічним початком. І завдання людини полягає в тому, щоб знайти своє місце у цій вічній гармонії. Це можливо лише внаслідок постійного прагнення до вдосконалення, гармонійних відносин з Космосом; наслідування ідеалам.

Особливості конфуціанства у поезії 1910–1945 рр. було досліджено на прикладі поезій Хан Йонуна, Кім Соволя, Шім Хуна, Лі Санхва, Лі Юкса та Пек Сока. Саме у даний час відбувалось японське правління у Кореї, що позначилось процесами збільшення впливу японської культури, поступовим розвитком корейського просвітницького руху на тлі настроїв розчарування, знайомством зі зразками європейської культури і літератури, певним перенесенням течій романтизму, символізму, натуралізму і модернізму до корейської поезії.

Перші твори сучасної корейської поезії з'являються у цей період, і це роботи найбільш визнаних поетів – Кім

Соволя, Кім Йока, Чу Йохана, Лі Санхва та ін. Історичні, політичні, соціальні передумови, що виникли у цей період, зокрема, японська окупація, жорстке пригноблення корейської ідентичності, визначали теми їх основних творів. Окрім негативних впливів колоніальної Японії, були також і позитивні фактори, що значно вплинули на розвиток корейської літератури та культури. Молодь з консервативної за ідеологією Кореї отримала змогу навчатися за кордоном, на території країни-колонізатора. Завдяки розширенню культурних можливостей, на півострів потрапила західна література, що дала поштовх модернізації країни у різних сферах.

Національна література збагатилась або отримала розвиток у таких жанрах, як чханга, каса, чаюші, санмунші, міньо, ханіль та інших. В ній стали застосовуватися нові художні принципи, які набули назви "нова поезія". Найважливішою трансформаційною передумовою корейської поезії у першій половині ХХ ст. була визначена саме японська окупація, що сприяла процесу модернізації літератури та зумовила народження нової літератури, що розвивалась на основі настроїв протесту проти пригноблення національної ідентичності та викликала тему незалежності. Просвітителів-поетів тої доби можна умовно поділити на дві групи за стильовими типами поезії: прихильники традицій та модерністичні експериментатори. Обидві групи створювали поезію на традиційні теми та нові пісні бунтарського духу.

Для кращого розуміння ознак ментальності корейського народу у поезії, уточнено поняття самої ментальності. Ментальність означає дух народу, що не є повністю тототним духом історичних культур, проте який формується на їх основі і дозволяє говорити про культуру не тільки окремих історичних періодів, а й про етнічну, національну, яка оновлюється і розгортається у часі, та ніколи не зникає, поки існує народ. Ментальність – це те, що об'єднує народ за різними соціальними ознаками. У Кореї одним з основних таких факторів об'єднання є конфуціанство, що прийшло з Китаю у XV ст. і до початку ХХ ст. активно використовувалось як основне вчення, яке наслідували всі корейці. Особливістю конфуціанства є стриманість у почуттях і велика кількість різних засад, головними серед яких є відданість, доброзичливість та шанобливість до старших.

Таким чином, поезію, яка була створена протягом першої пол. ХХ ст. можна умовно поділити на три ідеї за конфуціанським вченням: тема кохання, тема окупації та боротьби за незалежність, тема страждання від окупації. Всі вони розповідають про високу почуття і думки корейських поетів, та відображають дух протистояння і опору народу у смутний час. Вони є головними і вказують на те, що народ не здавався. Під час окупації корейських

територій відбувалась жорстка цензура преси, всієї друкованої літератури, усних пам'яток. Проте підґрунтям цієї стійкості, як виявилось, були принципи конфуціанства, котрим корейський народ слідував протягом багатьох століть, і які не давали його знищити. Основні концепти конфуціанства відобразились у поезії письменників Хан Йонуна, Шім Хуна, Кім Соволя, Лі Санхва, Лі Юкса та Пек Сока. Це – чжун, йон та хан, що за значенням є тотожними до основних тем у поезії періоду японської колонізації.

Тема кохання у поезії Кореї має дуже глибокий характер, де поети оспівували вірність, котра могла висловлюватися в ніжних почуттях до людей або природи. Зазвичай просвітники оспівували відданість країні або правителю, і тільки після приходу модернізації починають вживатись згадки про жіночу особу в романтичній поезії. Кохання до життя та абсолютного буття теж є характерними символами кохання у поезії. У темі кохання реалізується концепт конфуціанства чжун (кит. 忠 /кор. 충), що позначає вірність, відданість, щирість, обачність, служіння вірою і правдою. Чжун – це ідея покірності від верхнього до нижнього соціального прошарку та одна з основних ідей етики конфуціанства. Сюди відносяться покірність і шанування батьків (сяю), підкорення молодших братів старшому братові і повагу молодшими братами старшого брата (ді), підпорядкування підданих своєму правителю. Щоб нівелювати невдоволення низів пануванням спадкової аристократії, Конфуцій запропонував панівному класу більше приділяти уваги розвитку землеробства, не порушувати сезонності землеробних робіт, закликав полегшити тягар податків і повинностей для народу.

Хан Йонун (1879–1944) – один з найвідоміших корейських поетів ХХ ст., відомий також під псевдонімом Манхе (кор. 만해), у поезії якого яскраво представлена тема кохання. Він був відомим громадським діячем

Мовчання коханої

Кохана пішла. О, кохана пішла, ту, що я так полюбив.

Голубе сяйво гір пробиває той шлях крізь стежинку в кленовому лісі, тяжко було їй від мене піти.

Стара обіцянка, що саяла мов велика квітка золота, перетворилась на дрібний холодний попіл, що роздмухав легкий подих вітерця.(...)

Перекл. Андріанова Д.В.

Система вираження думки у вірші сильно відрізняється від повсякденно вживаних виразів, передачі образів та порядку слів у корейській мові. Поет використовує рими та описи, але також вживає приховані метафори та різні висловлювання у вірші, що надає йому більш глибокого значення. Висловлювання, що використовуються у поетичному творі, звучать природно, але сенс думки часто дуже відрізняється від прямого значення слів. Автор також використовує унікальний художній спосіб вираження, для того щоб фраза містила емоційно-патріотичний, піднесено-духовний сенс. Через цензуру влади поет використовує парадоксальні фрази та говорить дуже метафорично. Тому, тут слід звернути особливу увагу саме на зміст сформульованих парадоксальних за значенням речень.

У першому рядку вірша, "Кохана пішла, о кохана пішла, ти, що я так полюбив", поет говорить про кохану, що пішла від нього. Існує чимало суперечок про те, хто ця сама "кохана", але з урахуванням життя автора і його активної громадської позиції, яка відповідала духу незалежності, це звертання слід розглядати як образ втраченої незалежної "батьківщини", тобто Кореї. Також, на доцільність такого припущення вказує остання

супротиву та лідером у боротьбі за незалежність Кореї. Крім того, він – ченець і реформатор буддизму того періоду, який допоміг створити традицію медитації та метафізичного відображення в сучасній корейській літературі. Хан Йонун був здатен у своїй творчості подати і філософську думку буддизму, і піднести дух націоналізму, використовуючи літературні прийоми та власно уяву, представити у віршах ідею протесту та невідкорення у часи окупації Японією. Або навіть навпаки, він міг закликати до примирення, використовуючи яскраві метафори та епітети. Його поезія, займає поважне місце в історії розвитку сучасного корейського ліричного твору.

Вірш Хан Йонуна – пісні кохання та мудрості, співаються для страждальних людей, приналежність яких до нації була загублена. Вони допомагають людям виказати свою громадянську позицію та добиваються сильним і рішучим прагненням воскресіння "коханої", фігури, яка часто наводить на думку про метафоричний зв'язок із долею корейської нації під час колоніального правління. Колекція віршів, що містяться в збірнику "Мовчання коханої" ("님의 침묵", 1926), також вказують на глибину думки, заснованої на буддистських принципах.

Вірш Хан Йонуна "Мовчання коханої" був опублікований у 1926 р. та прославив поета, який був до цього більше відомий тільки як громадський діяч [6, с. 164]. Вірш був частиною однойменної збірки поезій, у якому читачі були вражені знайденою "кількістю та складністю метафор, досить не характерних для традиційної корейської поезії" [9, с. 65]. Поетичний твір був новаторським за своєю стилістикою, тому що містив прихований зміст та значення основного поняття "кохана", що могло позначати одразу декілька понять, і які могли зрозуміти тільки читачі, яких хвилювало специфічне питання найбільше.

частина вірша: "Ох, ти пішла, але тебе я не відпустив./ Пісня кохання, що не втримала власної мелодії, огортає та перетворює все навкруги на любов до тебе, моя мовчазна кохана". У цих рядках автор каже: "ти пішла, але тебе я не відпустив", підкреслюючи таким чином свою патріотичну налаштованість продовжувати залишатись вірним батьківщині.

Проте, на перший погляд неможливо пов'язати вислів "ти" з історичним контекстом та загальним положенням держави. Ураховуючи те, що Йонун на той час вже був буддистським монахом, він міг мати на увазі Будду, або навіть ширший образ – абсолютне буття. Таке різноманіття можливих значень розуміння вживаних поетом висловлювань також сприяє глибокому вивченню цієї поезії та використанню метафоричних рядків для відображення духовних і патріотичних почуттів.

Виразом "ти пішла" автор відділяє себе від коханої, виділяючи, що вони більше не разом. Тобто оповідач перебуває в дуже засмученому стані і відчай. Однак з розкриттям ідеї поет долає своє горе і обіцяє вічну любов.

Японська влада принесла в Корею багато болю та страждань. Разом з тим література та поезія набули значних змін, відбувся вплив іноземної літератури. Через

гоніння та переслідування, цензуру в літературі та бажанні простого народу бути незалежним, мистецтво поезії вилилося у нову метафоричну форму в творчості Хан Йонуна. Багатозначність та глибокий підтекст дають змогу уявити читачеві потрібний образ 韓, котрий може бути заснований одразу на декількох реаліях, а уникання автором вживання роду цього образу – тільки розширюють кількість гіпотез. Отже, романтичний підтекст допомагає уявити кохану людину, патріотичний підтекст – тугу за батьківщиною та її незалежністю, біографічний підтекст, ґрунтуючись на біографії автора-ченця, – Будду або щось неможливе і високодуховне, надаючи віршованому твору простору для фантазії читача.

Один з найвідоміших поетів, в особливості в Україні, завдяки численним перекладам – Кім Соволь був

вихований здебільшого на класичній літературі. Він писав в основному про природу, кохання, що минає, самотність та пошук свого місця в світі. У більшості творів тема традиційно сумна, а багаторазові повторення фраз надають їм схожість із народними піснями. У збірнику "Квітка азалії" були і веселі "вільні вірші", проте вони не зазнали успіху в читачів, а сумні традиційні вірші набули шаленої популярності та успіху.

Пишучи в той час, коли бажання відновити національну єдність породжувало творчі зусилля для відновлення таких абстрактних уявлень, як "дух Кореї". Кім Соволь використав це у своїх творах, відповідно звертаючись до свідомості корейського народу через конкретні зображення. "Квітка азалії", вірш, який у своєму творі викликає квітку, яка ранньою весною розцвітає по всій Кореї.

Квітка азалії

(...)В Йонгбьоні на горі Як є

Квітки азалій,

Я оберемок зірву та розсиплю на твоєму шляху.

Крок за кроком

Я розкидаю ті квіти,

Лети по ним, я прошу, обережною ходою. (...)

Перекл. Андріанова Д.В.

Образ поета, який, зустрічаючи свою кохану чи, навпаки, прощаючись з нею, не скаржиться, а встигає її шлях квітами, доволі часто зустрічається і в європейській поезії. [3, с. 24] Тип мовлення та художні засоби його поезії спираються на традиційні фольклорні ритми та словниковий запас із повсякденного життя, який невимовно знайомий звичайним людям. Кім Соволь був названий репрезентативним поетом корейського духу, і в його поезії цей дух охоплює романтичну тугу та космічне співчуття.

Тема спротиву та оборони стала основною формуючою складовою ментальності корейського народу, яка була заснована на концепті йон у першій половині ХХ ст. Йон позначає хоробрість, відвагу, мужність. Мужність цінувалася не тільки у якості воїна. Головна битва – це війна з власними вадами, яка

вимагає сили і мужності від будь-якої людини. Боягузтво, невміння визнавати недоліки в собі, Конфуцій вважав головною вадою людини. Пригноблення національної ідентичності викликало невимовний спротив, проте усіх противників японського колоніального устрою влада намагалася приборкати та зробити вигляд, що їх не існує. Цензура знищувала будь-який натяк на корейську незалежність, через це просвітники були змушені приховувати справжній зміст своїх творів використовуючи різні художні засоби.

У вірші "Дике поле (광야, 1946)" поет Лі Юкса зачаровує читача з самого початку чудовим описом місцевості. Просторовий твір далекий від широким рівнин, проте від самого початку описує тимчасовий фон, де небо відкривається до далекого майбутнього.

Дике поле

(...)Тепер пішов сніг,

Коли повітря сповнене аромату тільки японських абрикос,

Я саджаю зерна пісні про нашу скруту.

І знов, після тисячі страждань,

Прийде принц на білому коні,

Що заспіває у пустелі сумну пісню долі.

Перекл. Андріанова Д.В.

Вірш змальовує чарівну картину. Захована як під снігом із квітів земля, котра всипана білими пелюстками, запах абрикоси, що квітує в широкій пустелі. Описана атмосфера позначає самотність і доброзичливого персонажа. Таке відчуття самотності і напруженої волі передається через об'єкт "аромат абрикоси".

Рядок "Я саджаю зерна пісні про нашу скруту" – означає сіяти насіння життя в ситуації, яка складається з жорстоких випробувань, коли все життя неприйнятне. Це насіння бідної пісні, яке висівається в одному і тому ж місці, де ніщо не родить – така метафора пов'язана з важкими реаліями та ситуацією в країні, яку людині важко витримати. Поет пропонує подолати всі страждання своєю могутньою волею у величезному просторі та нескінченному часі.

Питання про те, хто буде збирати врожай, що вродить та чи зав'яжуться плоди, йому не важливі. Те, що важливо було поетові, – це змусити читача боротися з усією силою зі своєю власною волею, і неважливо, чи його дії принесуть успіх. Останній рядок – сповнений оптимізму: "Прийде принц на білому коні, / Що заспіває у пустелі сумну пісню долі".

Третя тема, тема смутку та туги за рідною землею, також виражається у поезії періоду першої половини ХХ ст. Поняття хан є центральним в літературі цього часу, воно позначає страждання та горе, і є одним з основних в корейському менталітеті [7, с. 131]. Поезія того періоду одночасно об'єднує ідеї супротиву та кохання до країни, формуючи унікальну рису характеру. Страждання хан поєднує в собі риси жалоби та

мовчазного супротиву. За принципами конфуціанства людина мала перш за все слідувати почуттю обов'язку родині та правителю. Печаль та смуток характерні літературі цього періоду. Поети, які через цензуру не могли вільно висловлюватись, писали сумні вірші з найменшою надією на світле майбутнє. Також цим пісням не властиві заклики до боротьби або до інших дій.

Наприклад, поема Лі Юкса "Мускат (청포도, 1939)" розповідає про рідний дім поета та, наче щось

Я привітаю його руками, що у соку,
Від виноградної лози, яку зриваю я та їм.//
Гей, малий! На столі в нас срібна таця,
Приготуй найбіліші серветки з льону.

Перекл. Андріанова Д.В.

В історичному аспекті цю поему можна інтерпретувати як спогад про бажання незалежності країни. Поет використовує білий виноград як мотив для свого рідного міста. Білий виноград – це назва вірша, а також його центральний образ. Це рішення первісної солідарності громади з історичною і соціальною долею, і це також є відображенням мрії про примарну надію.

Проведений аналіз поетичних творів просвітників першої половини ХХ ст. дозволив встановити вплив трьох принципів конфуціанства, які дещо відрізняються від провідних принципів. Був виявлений концепт чжун у творах "Квітка азалії" та "Мовчання коханої", де висловлюється вірність тому, хто покинув головного героя, проте надія не полишає автора на повернення назад. У концепті йон та вірші "Пік" виражається хоробрість та заклик до активних дій, а у концепті хан – туга та жалоба за втраченим.

Страждання, печаль, горе, боротьба за свободу і честь ціною життя, досить притаманні європейській культурі, проте в класичній корейській літературі, навпаки, вони не були в пошані. За канонами конфуціанства не прийнято відверто виявляти почуття і, тим більше, вступати в боротьбу під впливом емоцій. Їх прояв вважався ознакою поганого тону або невігластва. Існувало неписане табу, оскільки в уявленні людей, що вірували у ці звичаї, експресія негативних емоцій, могла притягувати нещастя [7, с. 131]. Тож, у "новій поезії" печаль та горе з'явилися та набули більш сакрального значення у поетів. Те, що не було прийнято виражати раніше, почали сприймати як нормальне явище, страх авторів поезії перед японськими превентивними діями та жорстким окупаційним режимом переповнював та виливався назовні.

Горе та смуток народу за рідною землею і незалежністю, також точилася боротьба за власну свободу, і вона переходила в біль страждань у поезії та крик поетів. Такий не характерний прояв почуттів для конфуціанства, не перечив засадам основного вчення.

У той же час, просвітники-поети шукали точки опору та висловлювали віру в майбутнє та найкращі часи. Особливо гострою була тема незалежності, не дивлячись на заборони та цензуру окупаційної влади.

відбувається в ньому. Поет позначає певними художніми засобами тугу за рідною землею та віру в незалежність.

У вірші переважають візуальні образи у виборі слів. Приклади цих характеристик – "білий виноград (мускат), небо, синє море, білі вітрила, синій виноград і рум'яні рами". Вони також зображують своє рідне місто як чистий образ і мають символічне значення. Якщо "білий виноград" представляє собою традиційний та релевантний світ, то зображення "білого вітрила" та "рум'яної рами" встановлено на позначення майбутнього.

Відважність та віра в боротьбу за досягнення незалежності є головною ідеєю цих творів. Любов та відданість державі, вважаємо однією з найголовніших тем, яка охоплює основні особливості менталітету корейського народу. Саме концепти чжун, йон та хан складають підґрунтя поезії тієї доби.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що спосіб життя протягом багатьох століть під впливом вчення конфуціанства наклав значний відбиток на життя, національному характері і свідомості корейського народу. У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають концепти чжун, йон та хан, що сформували основний образ поезії, заснованої на корейському менталітеті в першій половині ХХ ст.

Список використаних джерел:

1. Волков С.В. Ранняя история буддизма в Корею (сангха и государство) / С.В. Волков; отв. ред. М.Н. Пак. – М.: Наука, 1985. – 152 с.
2. Иванов К.В. Исторические проблемы Кореи 1905–1945 гг. / К.В. Иванов. – Иркутск, 2014. – 267 с.
3. Кім Соволь. Ясний місяць. Лірика / Соволь Кім; пер. І. Бондаренка. – К.: Граніт-Т, 2008. – 368 с.
4. Ли В.Н. О просветительских тенденциях корейской литературы на рубеже XIX и XX вв. / В.Н. Ли. – М.: Наука, 1967. – 67 с.
5. Ли В.Н. Особенности развития корейской литературы начала XX века / В.Н. Ли. – М.: ТПИЛДВ, 1976. – С. 46–59.
6. Москаленко Ю. Корейская поэзия в период японского правления / Ю. Москаленко // Вестник ЧелГУ, 2008. – С. 162–169.
7. Ни Н.И. О понятии хан в корейской литературе / Н.И. Ни. – М.: Восток (origens), 2010. – № 5. – С. 131–135.
8. Никитина М.И. Древняя корейская поэзия в связи с ритуалом и мифом / М.И. Никитина. – М., 1982. – С. 258.
9. Солдатова, М. В. Современная литература Кореи / М. В. Солдатова, К. А. Пак. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2003. – 284 с.
10. Key P. Y. An outline history of Korean Confucianism. Part I. The early period and Yi factionalism / P. Yang Key, Gregory Henderson // The Journal of Asian Studies, 1958. – Vol. 18. – P. 81–101.
11. Kim Yong Jik. Korean poetry under Japanese rule / Yong Jik Kim // Korea Journal, 1973. – Vol. 13. – № 9. Sep. – P. 54–59.
12. 김윤식·김우종 외 34 인 (1989년 8월 20일). 《한국현대문학사》. – 서울: 현대문학. – 133 쪽.
13. 김학동, 한국문학의 비교문학적 연구. – 서울, 1972. – 343 쪽.
14. 조병춘, <한국 현대시의 전개양상 연구>. – 명지대학교 박사학위논문(1979). – 174 쪽.
15. 조연현 (1969년 9월 5일). 《한국현대문학사》. – 서울: 성문각. – 451 쪽.

Надійшла до редколегії 28.10.18

Д. Андрианов, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

АСПЕКТЫ КОНФУЦИАНСТВА В КОРЕЙСКОЙ ПОЭЗИИ ВРЕМЕН ЯПОНСКОЙ КОЛОНИЗАЦИИ (ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ В.)

Выделены основные принципы конфуцианства в корейской поэзии времён японской колонизации на основе произведений пяти авторов. Предложено взглянуть на проблему религии в характере народа и отражение её в национальной поэзии с когнитивной и стилистической точек зрения. На фоне исторических и культурных особенностей доказано актуальность выделения религиозного аспекта, опираясь на ключевые понятия литературной стилистики и учитывая разноплановые факторы.

Ключевые слова: концепты конфуцианства, японская колонизация в Корею, особенности менталитета, исторические факторы, корейский поэзия, национальный характер.